

PROGREDIAMUR OPORTET IN SPE

20-lecie bulli Jana Pawła II
Totus Tuus Poloniae populus

Księga Jubileuszowa
dedykowana Jego Ekscelencji
Arcybiskupowi Józefowi Kowalczykowi
Metropolicie Gnieźnieńskiemu
Prymasowi Polski
z okazji Złotego Jubileuszu Kapłaństwa

OFICYNA WYDAWNICZO-POLIGRAFICZNA „ADAM”
WARSZAWA 2012

DIECEZJA KIELECKA

Opracowana w formie artykułu mała historia diecezji kieleckiej jest dedykowana Prymasowi Polski Józefowi Kowalczykowi. Arcybiskup gnieźnieński jest pierwszym biskupem w naszej Ojczyźnie. We własnym kościele katedralnym strzeże relikwii św. Wojciecha. Okazując szacunek Księdzu Prymasowi szanujemy polski Kościół. Diecezja kielecka czerpie swoją świadomość eklezjalną z dawnej diecezji krakowskiej, od której została oddzielona i z której została wydzielona. Znaczna jednak część terytorium diecezji kieleckiej została wydzielona z archidiecezji gnieźnieńskiej. Rejon Kurzelowa, Włoszczowy, Chęciny znajdował się przez wieki w granicach archidiecezji gnieźnieńskiej. Czytając historię diecezji kieleckiej Ksiądz Prymas poznaje dzieje terenów, nad którymi w dawnych czasach wykonywali władzę biskupią jego poprzednicy na stolicy gnieźnieńskiej.

Przełomowy w historii Polski 1989 rok przyniósł przemiany polityczne. Konsekwencją tych przemian i ich owocem było wznowienie stosunków dyplomatycznych między państwem polskim a Stolicą Apostolską. Wznowienie stosunków dyplomatycznych nastąpiło 17 lipca 1989 roku. W tym dniu przypadało wspomnienie liturgiczne bł. Jadwigi Królowej. W dzień św. Jadwigi została otwarta nowa karta historii Kościoła w Polsce. 26 sierpnia 1989 roku został mianowany nuncjusz Józef Kowalczyk, który jesienią przybył do Polski¹. 1989 rok przyniósł Kościołowi wolność polityczną, którą można było wykorzystać do rozwoju, wcześniej siłą władzy komunistycznej blokowanego.

1989 rok przypadł na czas trwania III Synodu Diecezji Kieleckiej (1984-1991). Synod zrodził się z potrzeby reformowania diecezji zgodnie z dekretami Soboru Watykańskiego II. Synod zakończył się w sposób uroczysty. W katedrze kieleckiej 3 czerwca 1991 roku wręczono pielgrzymującemu po Polsce papieżowi Janowi Pawłowi II księgę uchwał synodalnych². Reformy Soboru Watykańskiego II dokonywały się w sposób niezwykle dynamiczny. Środowisko teologiczne w Kielcach posiadało dobre wykształcenie, znajomość współczesnej myśli teologicznej. W Kielcach działali teologowie, których nazwiska doskonale znane są w całej Polsce. Ks. profesor Daniel Olszewski tak określił przyczyny dynamicznych reform posoborowych w Kielcach: „w ówczesnym kieleckim środowisku kościelnym mogła się dokonać odnowa myśli teologicznej dzięki konsekwentnej polityce personalnej prowadzonej przez biskupa Kaczmarska, który zdołał stworzyć w Kielcach pokolenie specjalistów i zapewnić im odpowiednie warunki do twórczej pracy”³.

Zmiany polityczne w Polsce umożliwiły reformę struktury diecezjalnej. 25 marca 1992 roku proklamowana została bulla *Totus Tuus Poloniae populus*. Na mocy tego dokumentu dokonana się reorganizacja diecezji i prowincji kościelnych w Polsce. Decyzją Jana Pawła II w 1992 roku oddzielone zostały od diecezji kieleckiej dekanaty: Olkusz-Południe, Olkusz-Północ, Wolbrom oraz część dekanatu pilickiego i sułszowskiego. Parafie w tych dekanatach weszły w skład utworzonej wówczas diecezji sosnowieckiej. W czerwcu 1992 roku biskup kielecki Stanisław Szymecki przeorganizował sieć dekanalną. Utworzony został wówczas dekanat w Skale i Żarnowcu oraz zlikwidowany dekanat w Koszycach. Po zmianach administracyjnych 1992 roku na terytorium diecezji funkcjonowało 28 dekanatów⁴. W wyniku zmian administracyjnych diecezja utraciła przemysłowy rejon Olkusza i Wolbromia. Spowodowało to utrwalenie się wiejskiego charakteru diecezji kieleckiej⁵. Działalność nowego biskupa kieleckiego Kazimierza Ryczana

¹ *Fiat voluntas tua. Arcybiskup Józef Kowalczyk nuncjusz apostolski w Polsce*, E. Bońkowska, A. Wieczorek (red.), Warszawa 2002, s. 198-233.

² *III Synod Diecezji Kieleckiej (1984-1991)*, Kielce 1992.

³ D. Olszewski, *Diecezja kielecka. Zarys dziejów*, Kielce 1988, s. 44.

⁴ „Kielecki Przegląd Diecezjalny” (dalej: KPD) 68(1992)2, s. 92, 101; KPD 68(1992)4, s. 269-272.

miała miejsce w granicach diecezji utrwalonych w 1992 roku. Przez pierwsze pięć lat wykonywania władzy biskupiej w Kielcach bp Ryczan utworzył 15 nowych parafii oraz 1 rektorat na Świętej Katarzynie. 4 spośród nowych parafii zostały utworzone w dekanatach kieleckich, czyli w samym mieście, lub na terenach podmiejskich⁶. Specjalne miejsce w religijnym krajobrazie diecezji zajmuje parafia św. Franciszka z Asyżu. Jest to parafia przy klasztorze kapucynów. Utworzenie tej liczącej 9000 wiernych parafii wiązało się ze sprowadzeniem do Kielc zakonu i przekazaniu na własność terenu w centrum miasta pod budowę kościoła i klasztoru⁷. W 1998 roku funkcjonowało w diecezji kieleckiej 296 parafii⁸. W następnych latach następował rozwój sieci parafialnej i dekanalnej. W 2011 roku funkcjonowały 303 parafie w 33 dekanatach⁹.

Wysilek duszpasterski diecezji skupiony był w parafiach, w których odbywała się służba Boża i administracja sakramentów. Podejmowane były również działania w skali ogólnodiecezjalnej. Taki charakter ma piesza pielgrzymka. Początki tej praktyki religijnej sięgają 1982 roku. Wtedy to zdecydowano, że pielgrzymka wyrusza z Wiślicy drogą przez Kielce do Częstochowy. W 1982 roku w pielgrzymce wzięło udział 1676 osób. W następnych latach liczba pątników rosła, osiągając w 1991 roku rekordową liczbę 6390. W 1992 roku, po oddzieleniu od diecezji rejonu Olkusza i Wolbromia, liczba pątników spadła do 3072. W 2006 roku w pielgrzymce uczestniczyło 2446 osób¹⁰. Pewne podobieństwo duszpasterskie w stosunku do pielgrzymki posiada świętokrzyski rajd pielgrzymkowy. Idea rajdu narodziła się w 2000 roku. Na dorocznym spotkaniu opłatkowym w styczniu bp Kazimierz Ryczan zwrócił się do przewodników świętokrzyskich z propozycją zorganizowania imprezy turystycznej z akcentami religijnymi. Od 2000 roku rajd odbywa się corocznie. Gromadzi tysiące ludzi. Liczba uczestników każdego roku rośnie. Rajd polega na jednodniowym wędrowaniu różnymi szlakami na Święty Krzyż, gromadzi mieszkańców regionu świętokrzyskiego mieszkających na terenie diecezji kieleckiej, sandomierskiej i radomskiej. W 2009 roku, z perspektywy dziewięciu lat, biskup tak pisał o rajdzie: „Zapełniły się szlaki dziećmi, młodzieżą, nauczycielami, katechetami, rodzicami i duszpasterzami. Rozpoczęła się katecheza paschalna. Rozpoczęła się szkoła patriotyzmu”¹¹. Od kilku lat odbywa się doroczna diecezjalna pielgrzymka do różnych sanktuariów. Pielgrzymi z parafii diecezji przybywają autokarami na wspólną modlitwę i Mszę świętą sprawowaną przez biskupa diecezji. W 2012 roku przewidziana jest pielgrzymka do sanktuarium w Kaliszu. W latach 2007-2008 diecezja przeżywała peregrynację obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Peregrynacja obrazu spowodowała ożywienie religijne. Księża organizujący rekolekcje i misje byli zaskoczeni zaangażowaniem wiernych. Działające od lat Duszpasterstwo Służby Liturgicznej organizuje coroczne dni ministranta, kursy dla lektorów i animatorów. Tradycją diecezji są zjazdy młodzieży w Wiślicy organizowane od 2003 roku. W trzecią sobotę czerwca 2011 roku przybyło około 1500 osób. Na Światowe Dni Młodzieży w Madrycie (2011) z diecezji kieleckiej pojechało 300 osób; pod względem liczebności dało to szóste miejsce diecezji kieleckiej w Polsce. Wydział Katechetyczny Kurii Kieleckiej organizuje szkolenia i rekolekcje dla katechetów. Dużym osiągnięciem są rekolekcje dla maturalistów w Skorzyszycach, w których bierze udział rocznie 2000 osób. 7000 młodzieży z klas maturalnych bierze udział w pielgrzymce autokarowej na Jasną Górę. W 2011 roku został zorganizowany w Kielcach marsz życia ulicami miasta Kielce, zakończony udziałem we Mszy świętej i festynie rodzinnym. W pierwszym marszu w 2011 roku

⁵ D. Olszewski, *Diecezja kielecka w XIX-XX wieku. Życie religijne i przemiany społeczne*, w: *In vinculo communionis. Księga jubileuszowa ku czci biskupa kieleckiego Kazimierza Ryczana w 60. rocznicę urodzin*, K. Gurda, T. Gacia (red.), Kielce 1999, s. 215-216.

⁶ D. Olszewski, *Nowe parafie w diecezji kieleckiej w pierwszym pięcioleciu posługi pasterskiej biskupa Kazimierza Ryczana (1993-1998)*, w: *W służbie wartościom. Księga pamiątkowa poświęcona księdzu biskupowi profesorowi dr. hab. Kazimierzowi Ryczanowi z okazji 60-lecia urodzin*, R. Kamiński, S. Koza, L. Skorupa, K. Święs (red.), Kielce 1999, s. 70-77.

⁷ *Jubileusz 10-lecia kapucynów w Kielcach (1997-2007)*, [bez roku i miejsca wydania].

⁸ D. Olszewski, *Wprowadzenie historyczne*, w: *Katalog duchowieństwa i parafii diecezji kieleckiej*, Kielce 1999, s. 23.

⁹ *Katalog duchowieństwa i parafii diecezji kieleckiej*, Kielce [2011], s. 286.

¹⁰ *25 lat pieszej pielgrzymki kieleckiej na Jasną Górę (1982-2006)*, Kielce 2007.

¹¹ *Świętokrzyskie rajdy pielgrzymkowe (2000-2009)*, Kielce 2009, s. 3-4.

udział wzięło 1500 osób. W 2000 roku została powołana w diecezji Rada Ruchów. Celem rady jest skupienie ruchów i stowarzyszeń oraz wprowadzenie ich w duszpasterską działalność. Od 2002 roku działa Diecezjalny Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego. Duszpasterstwo skupione jest przy kaplicy na ul. Wesołej w Kielcach. Obecnie działa grupa złożona z 40 studentów, gdy organizowane są okolicznościowe spotkania liczba korzystających osiąga 400 osób¹².

Przemiany polityczne 1989 roku umożliwiły rozwój organizacji Caritas. W maju 1989 roku sejm uchwalił ustawę o stosunku państwa do Kościoła, która umożliwiła odrodzenie Caritas. 18 listopada 1989 roku bp Stanisław Szymecki dekretem powołał do życia Caritas diecezjalną. Pierwszym dziełem Caritas było zorganizowanie stołówki charytatywnej na ul. Urzędniczej w Kielcach, następnie budowa domu dla niepełnosprawnych w Piekoszowie, kolejnych stołówek, aptek, domów starców i innych. Pod koniec 2010 roku w ramach Caritas Diecezji Kieleckiej funkcjonowało 58 placówek, realizowane było ponad 100 projektów okresowych. Dzieła były realizowane przez 700 osób zatrudnionych etatowo i na umowy cywilno-prawne oraz 3000 wolontariuszy. Z pomocy korzystało około 30 000 ludzi rocznie¹³.

W nowych warunkach politycznych po 1989 roku otworzyły się możliwości prowadzenia na niespotykaną wcześniej skalę remontów kościołów. Pokolenie księży zarządzających w tym czasie instytucjami kościelnymi w Polsce uchodzi w ogólnopolskiej opinii kościelnej za wielkich budowniczych. Ogrom prac wykonanych po 1989 roku można egzemplifikować na przykładzie katedry kieleckiej, bazyliki Grobu Bożego w Miechowie, kościoła parafii w Chęcinach, kościołów parafialnych w Proszowicach, Chmielniku, Małogoszczu, Gnojnie oraz wielu innych¹⁴. Specjalne miejsce zajmuje epokowe dzieło rozbudowy Domu Księża Emerytów. W 2002 roku bp Kazimierz Ryczan podjął decyzję o rozbudowie. 19 stycznia 2004 roku budowę rozpoczęto, a 22 lipca 2005 roku budowę zakończono. Pełnomocnikiem stowarzyszenia odpowiedzialnym za rozbudowę był ks. Grzegorz Pałys¹⁵. Olbrzymia skala prac budowlanych i remontowych nie byłaby możliwa bez współpracy z władzami państwowymi oraz z władzami samorządowymi. Duże znaczenie odegrały tu fundusze z Unii Europejskiej. Przed 1989 rokiem byłoby to niemożliwe.

Wyższe Seminarium Duchowne w Kielcach zostało erygowane i uposażone przez biskupa krakowskiego Konstantego Felicjana Szaniawskiego. Inauguracja pierwszego roku studiów miała miejsce 9 września 1727 roku. Od początku istnienia instytucja ta przygotowuje kandydatów do kapłaństwa. W latach osiemdziesiątych seminarium cieszyło się niebywałym wzrostem liczby studiujących. W roku akademickim 1986/1987 zanotowano 243 alumnów i kleryków. Jest to liczba rekordowa w niemal 300-letniej historii. Wobec problemów lokalowych w Kielcach, w 1985 roku otworzono filię seminarium w Skorzeszycach. Po podziale diecezji (1992) zmniejszyło się terytorium diecezji, w związku z tym spadła liczba seminarzystów. W 1993 roku zamknięto filię w Skorzeszycach. Budynek seminarium w Skorzeszycach przeznaczono na dom rekolekcyjny. Od 1982 roku seminarium było związane umową o współpracy z Papieską

¹² Informacje na temat duszpasterstwa zaczerpnięto z rozmów z urzędnikami kurii oraz ze strony internetowej diecezji kieleckiej. *Duszpasterstwo Akademickie. Modlitwa, spotkania, formacja* [Folder wydany w Kielcach w 2010 roku]; *Wiślica – 2009. Krzyż mocą i mądrością Bożą. 13 czerwca 2009* [Folder wydany w Kielcach w 2009 roku]. W wielu parafiach z okazji peregrynacji obrazu jasnogórskiego wydawano okolicznościowe foldery, np.: *Program rekolekcji i uroczystości nawiedzenia Matki Bożej w parafii Rachwałowice, 21-27 maja 2008 roku* [bez roku i miejsca wydania]; *Misje święte przed nawiedzeniem Matki Bożej w kopii Obrazu Jasnogórskiego w parafii Bożego Ciała w Busku-Zdroju, 15-23 czerwca 2008* [bez roku i miejsca wydania]; *Zaproszenie, misje święte, 12-20 kwietnia 2008 roku [Smardzowice]. Nawiedzenie Matki Bożej w jasnogórskiej ikonie 16-18 kwietnia 2008 roku* [bez roku i miejsca wydania].

¹³ *Caritas w diecezji kieleckiej*, Kielce 1999; *75 lat Caritas w Kielcach (1931-2006)* [bez roku i miejsca wydania]; *Caritas diecezji kieleckiej (1989-2009)*; *20 lat w służbie bliźniemu*, Kielce 2009; *80 lat Caritas w Kielcach (1931-2011)*, [bez roku i miejsca wydania].

¹⁴ Źródła: Relacje ustne proboszczów. Literatura: H. Makuła, *Jak to wszystko się zaczęło*, Proszowice 2011; A. Dziarmaga, *Pięć lat razem. Parafia Chęciny 1999-2004*, Chęciny 2004; A. Dziarmaga, *Przemiany i rozwój. Parafia Chęciny 2004-2009*, Chęciny 2009.

¹⁵ *Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Kapłanów Diecezji Kieleckiej. 100 lat istnienia*, Kielce 2006, s. 7-8.

Akademią Teologiczną w Krakowie. Dzięki tej umowie seminarium zyskało status uczelni wyższej. Absolwenci seminarium mogli uzyskać tytuł magistra teologii. Prace magisterskie były przygotowywane na seminariach prowadzonych w Kielcach, następnie przedstawiane na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej¹⁶. W 2009 roku rozwiązano umowę z Papieską Akademią Teologiczną i zawarto umowę z Wydziałem Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Od lat pięćdziesiątych funkcjonowało w różnych formach kształcenie katechetów w diecezji kieleckiej. W 1982 roku zostało zorganizowane Studium Teologiczne dla świeckich. W 1993 roku nowo mianowany biskup kielecki Kazimierz Ryczan powołał do istnienia Świętokrzyski Instytut Teologiczny, który został afiliowany do Wydziału Teologicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W ciągu 10 lat działalności (do 2003) studia ukończyło 375 studentów, z których 271 uzyskało stopień magistra teologii. W 2003 roku z inicjatywy bp. Kazimierza Ryczana przy Świętokrzyskim Instytucie Teologicznym powstało Podyplomowe Studium Katechetyczno-Pastoralne dla księży, siostr zakonnych i osób świeckich¹⁷. W roku akademickim 2010/2011 na studiach podyplomowych studiowało 39 osób, w przeważającej części byli to księża. Znaczna część studiujących wyraża pragnienie uzyskania licencjatu z teologii¹⁸.

W 1989 roku bp Stanisław Szymecki erygował Studium Organistowskie w celu kształcenia organistów dla diecezji. Studium należy postrzegać w kontekście historycznym jako kontynuację przedwojennych tradycji kształcenia organistów, które sięgają 1922 roku, kiedy to powstała Biskupia Szkoła Muzyczna. W 1938 roku, po 15 latach działalności, szkoła wykształciła 50 organistów. W 1991 roku kształciło się 50 osób¹⁹. W 1998 roku studium ukończyło 30 osób²⁰.

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego sięga swoimi początkami pierwszej połowy XVIII wieku. Posiada największy w regionie księgozbiór starodruków – około 10 000. Księgozbiór ten jest skatalogowany. Od 1995 roku opracowywany jest katalog komputerowy nowych druków. Przystąpienie do Federacji Bibliotek Kościelnych *Fides* w Polsce spowodowało zdynamizowanie prac. Od 1996 roku biblioteka seminaryjna udostępnia swój katalog w Internecie. Udało się powiększyć pomieszczenia przeznaczone dla biblioteki, przeprowadzono remonty²¹.

Archiwum Diecezjalne w Kielcach powstało ze składnicy akt kieleckiego konsystorza. Dziejami sięga pierwszej połowy XIX wieku. Po przybyciu do Kielc nowo mianowany bp Czesław Kaczmarek erygował w 1939 roku Archiwum Diecezjalne jako oddzielną instytucję²². Wojna i czasy komunizmu uniemożliwiały rozwój. W 1984 roku przeniesiono archiwalia do wybudowanego dla archiwum budynku. Wcześniej zbiory znajdowały się w seminarium²³. W 1947 roku skorzystało ze zbiorów archiwum 20 osób, w 1983 roku – 46 osób, w 1984 roku – 181 osób, w 2011 roku – 790 osób²⁴. Przyczyną wzrostu jest nowy budynek, pracownia naukowa i rozwój badań naukowych w Kielcach. Obecnie prowadzone są prace nad wydaniem inwentarza w formie książkowej. Prace nad inwentarzem prowadzi zorganizowany zespół specjalistów. Dane uzyskane w wyniku tej pracy zostaną wykorzystane do sporządzenia katalogu komputerowego. Stopień znacznego zaawansowania osiągnęła digitalizacja ksiąg metrykalnych. Pod koniec 2012 roku przewidziane jest zakończenie digitalizacji 3500 ksiąg metrykalnych. W budynku kurii prowadzone są prace budowlane zmierzające do pozyskania nowych pomieszczeń, które powiększą przestrzeń magazynową.

¹⁶ D. Olszewski, *Wprowadzenie historyczne*, w: *Katalog duchowieństwa i parafii diecezji kieleckiej* [1999], s. 36.

¹⁷ J. Piątek, *10 lat Świętokrzyskiego Instytutu Teologicznego w Kielcach przy Wydziale Teologii KUL*, Kielce 2003, s. 7, 71, 120.

¹⁸ J. Czerkawski, *Sprawozdanie ks. dyrektora Jarosława Czerkawskiego z działalności Świętokrzyskiego Instytutu Teologicznego za rok akademicki 2010/2011*, KPD 87(2011)6, s. 691-693.

¹⁹ Z. Rogala, *Studium Organistowskie*, KPD 67(1991)2-3, s. 149-153.

²⁰ D. Olszewski, *Wprowadzenie historyczne*, w: *Katalog duchowieństwa i parafii diecezji kieleckiej* [1999], s. 44.

²¹ Tamże, s. 36-38.

²² *Erekcja Archiwum Diecezjalnego*, KPD 26(1939)4, s. 162.

²³ *Archiwa Kościoła katolickiego w Polsce. Informator*, M. Dębowska (red.), Kielce 2002, s. 43-44.

²⁴ Księgi korzystających z archiwum znajdujące się w biurze.

Muzeum Diecezjalne w Kielcach zostało erygowane w 2004 roku przez bp. Kazimierza Ryczana. Otrzymało sale piętra Kurii Biskupiej. Pomieszczenia wyremontowano i dostosowano do funkcji wystawienniczych. Budynek kurii był pierwotnie domem prepozyta kieleckiego (dawniej był to pierwszy prałat kapituły), następnie był to dom biskupa oraz miejsce urzędowania konsystorza i kurii biskupiej. Założenie Muzeum w 2004 roku było związane z obchodami 200-ułecia erygowania diecezji kieleckiej. Starania o powstanie Muzeum mają w Kielcach stuletnią historię. Rok 2004 kończy sukcesem te wysiłki i marzenia duchowieństwa kieleckiego. Nowo założona instytucja spełnia pokładane nadzieje. Obok stałej ekspozycji zabytków sztuki z terenu diecezji, organizuje wystawy czasowe. Pierwszą ekspozycję czasową urządzono z okazji obchodów 200-lecia diecezji²⁵.

Chlubą diecezji jest biskupi zespół szkół. Historia szkoły biskupiej sięga czasów przedwojennych. Pod naciskiem władz komunistycznych szkoła została zamknięta. W 1988 roku zrodziła się inicjatywa wskrzeszenia szkoły katolickiej. Wysiłki zakończyły się sukcesem. 1 września 1997 rozpoczęto rok szkolny. W pierwszym roku działalności szkoła podstawowa kształciła 171, a liceum – 58 uczniów. W roku szkolnym 2010/2011 szkoła podstawowa liczy 203, gimnazjum – 207, liceum 159 uczniów²⁶. Działająca przed wojną szkoła nazaretanek w Kielcach, zlikwidowana w czasach PRL-u, została wskrzeszona w 2001 roku. W ciągu ostatnich lat zdobyła (podobnie jak „biskupiak”) dobrą opinię w mieście i regionie. Działalność szkół katolickich w Kielcach przynosi powszechnie doceniane efekty wychowawcze; młodzież zdobywa w tych szkołach gruntowną wiedzę²⁷.

W 1981 roku bp Stanisław Szymecki polecił zorganizować małą poligrafię. W październiku 1981 roku Kuria Kielecka uzyskała zezwolenie na prowadzenie działalności poligraficznej. W styczniu 1990 roku bp Szymecki wydał dekret powołujący do istnienia wydawnictwo „Jedność” w Kielcach²⁸. Wydawnictwo od 2000 roku posiada własną drukarnię im. Adama Półtawskiego. Od 2003 roku „Jedność” współpracuje z niemieckim wydawcą „Herder”. Współpraca zaowocowała wspólnie wydawanymi książkami, które znalazły miejsce na polskim i niemieckim rynku księgarskim. W ofercie kieleckiej oficyny znajdują się książki z zakresu teologii, biblistyki, filozofii, psychologii, historii, hagiografii. Przy współpracy z Referatem Katechetycznym Kurii Kieleckiej wydawane są podręczniki do katechezy²⁹.

Działalność zmierzająca do ożywienia ruchu wydawniczego w Kielcach wiąże się z reaktywowaniem czasopisma kaznodziejskiego „Współczesna Ambona” i założeniem nowych czasopism. Pierwszy numer „Współczesnej Ambony”, po uzyskaniu zgody władz komunistycznych na reaktywację, ukazał się w 1984 roku. W 1991 roku prenumerata obejmowała 470 egzemplarzy³⁰. W latach 1923-1939, staraniem ks. Zygmunta Pilcha, wydawany był w Kielcach „Przegląd Homiletyczny”. W 1997 roku wznowiono jego wydawanie pod zmienionym tytułem „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny”. Czasopismo miało w swoich początkach (1997) charakter naukowy. Pismo zostało wznowione z inicjatywy bp. Kazimierza Ryczana, który powierzył ks. prof. Danielowi Olszewskiemu misję reaktywacji czasopisma i skupienia wokół niego czołowych polskich teologów. Od 2001 roku zostało przekształcone i ukazuje się pod tytułem „Przegląd Homiletyczny”. Z inicjatywy ks. prof. Henryka Witczyka w 2001 roku powstał w Kielcach Instytut Teologii Biblijnej *Verbum*, który wydaje czasopismo „Verbum Vitae”. Instytut i czasopismo wyrastają z twórczej działalności kieleckich biblistów. W 2001 roku ukazał się pierwszy numer czasopisma „Obecni” założony i wydawany przez alumnów Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach. W 2002 roku dekretem biskupa zostało powołane do istnienia

²⁵ P. Tkaczyk, *Muzeum Diecezjalne w Kielcach*, s. 18-19. [Książka w druku, Wydawnictwo „Jedność”].

²⁶ J. Janicka, *Historia Zespołu Szkół Katolickich Diecezji Kieleckiej „Biskupiak” w Kielcach (1923-2011)*, KPD 87(2011)1, s. 89-97.

²⁷ *Dzieje szkół im. św. Jadwigi w Kielcach. Księga jubileuszowa z okazji 10-lecia reaktywacji szkoły (2001-2011)*, Kielce 2011.

²⁸ L. Skorupa, *Wydawnictwo „Jedność”*, KPD 67(1991)2-3, s. 154-155.

²⁹ Informacje udzielone przez Wydawnictwo „Jedność”.

³⁰ P. Skucha, „*Współczesna Ambona*”, KPD 67(1991)2-3, s. 153-154.

czasopismo „Kieleckie Studia Teologiczne”, którego celem jest umożliwienie profesorom i wykładowcom Wyższego Seminarium Duchownego publikowania artykułów naukowych³¹. Jako oddzielna instytucja, obok czasopisma, założona została przez bp. Kazimierza Ryczana seria wydawnicza „Biblioteka Kieleckich Studiów Teologicznych”. Celem serii jest publikowanie doktoratów i obszerniejszych rozpraw naukowych w formie książkowej. Ukazał się pierwszy tom serii³². Zespół Szkół Katolickich Diecezji Kieleckiej wydaje gazetkę „Kostka”. Gazetka jest redagowana przez uczniów pod kierunkiem nauczycieli³³.

Powstanie czasopism związanych z diecezją i seminarium przypada na czasy niespotykanego w historii rozwoju prasy parafialnej. Tytułem egzemplifikacji: parafia św. Józefa w Kielcach wydaje gazetkę „W Rodzinie Józefa. Gazetka parafii św. Józefa w Kielcach”; parafia w Małoszowie – „Magnificat. Gazeto-kronika parafii Małoszów”, parafia św. brata Alberta w Busku – „Boski Zdrój. Miesięcznik parafii św. Brata Alberta w Busku-Zdroju”. Większość gazetek powstała po 1989 roku. Powstanie i kształt gazetek rodziły się z inicjatywy księży i parafian. W parafii Gnojno nowo mianowany proboszcz zaczął w 2000 roku wydawać gazetkę złożoną z ogłoszeń parafialnych, spisu intencji mszalnych i okolicznościowych artykułów. Artykuły są często zastępowane cytatami z literatury i Biblii. Gazeta założona w 2000 roku nazwana została „Jubilatek”. Gazetka jest tygodnikiem i wychodzi regularnie (jak ogłoszenia parafialne). Redaktorem i autorem tekstów jest proboszcz. Nakład kilkaset egzemplarzy w parafii liczącej 3000 mieszkańców. Gazetka drukowana jest na drukarce komputerowej. Skala zjawiska rozwoju prasy parafialnej domaga się kompleksowych badań obejmujących 303 parafie diecezji. Należy zwrócić uwagę, że gazety wydawane są w parafiach wiejskich liczących kilkaset osób i w parafiach miejskich – wielotysięcznych. W XVI wieku wynalazek druku zrewolucjonizował kulturę i cywilizację europejską. Jeśli chodzi o kwestię techniczną, to jest mikro analogia między wynalazkiem druku a współczesną dostępnością komputera i drukarki. W wolności politycznej naszych czasów można zamówić i bez pozwolenia drukować gazetki parafialne w drukarni. Odpowiedź na pytanie, jaki to miało wpływ na religijność wymaga badań.

Sprawę radia, w przeciwieństwie do prasy, należy uznać za nieudaną. Radio Diecezjalne „Jedność” zostało założone jako jedno z pierwszych rozgłośni katolickich w 1992 roku. Pierwszy zachowany program nosi datę 15 sierpnia 1992 roku. W początkach swojego istnienia cieszyło się dużą popularnością, w 1996 roku odnotowano spadek słuchalności. Od 1998 roku Radio „Jedność” zostało przekształcone w Radio „Jedność” Plus³⁴.

W czasach bp. Kaczmarka, gdy władze komunistyczne (zarządzające naszą ojczyznę Polską) stosowały brutalne represje wobec Kościoła kieleckiego, następowało ożywienie religijne. W 1948 roku liczba przyjętych w diecezji Komunii świętych osiągnęła 2 700 000, w 1957 roku wzrosła do 3 700 000. W 2000 roku rozdano w diecezji kieleckiej 15 644 000 Komunii świętych (w diecezji było 793 239 wiernych), w 2010 roku rozdano 14 956 000 Komunii świętych (w diecezji było 764 204 wiernych)³⁵. Liczba Komunii świętych w ciągu dziesięciolecia praktycznie nie uległa zmianie. Spadła drastycznie liczba powołań kapłańskich. W 1957 roku liczba powołań kapłańskich osiągnęła rekordową liczbę 176³⁶. W 2005 roku w seminarium kształcono 114 kandydatów do kapłaństwa, w 2011 roku 72³⁷. Zapewne przyszłe badania nad religijnością przyniosą dane i wnioski na temat przemian religijności.

³¹ H. Witczyk, *Intensywny rozwój myśli teologicznej Seminarium Duchownego w Kielcach (1981-2002). Książka na jubileusz*, Kielce 2002, s. 36, 39, 45, 58.

³² S. Radziszewski, *Kamińska ostiumiczna*, Kielce 2011.

³³ J. Janicka, *Historia Zespołu Szkół Katolickich Diecezji Kieleckiej „Biskupiak” w Kielcach (1923-2011)*, KPD 87(2011)1, s. 95.

³⁴ D. Olszewski, *Wprowadzenie historyczne*, w: *Katalog duchowieństwa i parafii Diecezji Kieleckiej* [1999], s. 48-49.

³⁵ Informacje zaczerpnięte ze statystyk sporządzanych w notariacie kurii.

³⁶ D. Olszewski, *Diecezja kielecka. Zarys dziejów*, s. 42.

³⁷ *Katalog duchowieństwa i parafii diecezji kieleckiej, 2005*, Kielce 2005, s. 51-55. *Katalog duchowieństwa i parafii diecezji kieleckiej, 2011*, Kielce [2011], s. 286.

Przemiany polityczne, które rozpoczęły się w 1989 roku pozwoliły na przywrócenie działalności przedwojennych instytucji: szkoła organistowska, zespół szkół biskupich, szkoła sióstr nazaretanek, organizacja Caritas, wydawnictwo „Jedność”. Nastąpił rozwój prasy. Założono muzeum. Biskup może swobodnie zakładać nowe parafie. Współpraca z władzami świeckimi umożliwia pozyskanie środków i zezwoleń na przeprowadzenie remontów. Kościół cieszy się upragnioną wolnością. Przed 1989 rokiem byłoby to niemożliwe.

Ks. ANDRZEJ KWAŚNIEWSKI

DIECEZJA TARNOWSKA

Krótki rys historyczny

W 2011 roku diecezja tarnowska uroczyście świętuje jubileusz 225-lecia utworzenia. Po I rozbiore Polski, dokonanym w 1772 roku, znaczna część diecezji krakowskiej znalazła się w granicach zaboru austriackiego. Był to ogromny obszar od Żywca i Oświęcimia na zachodzie aż do Strzyżowa i Żmigrodu na wschodzie. Według stanu z 1786 roku wspomniany teren liczył ogółem 19 633 km² oraz zamieszkujących na nim 1 147 467 wiernych obrządku łacińskiego. Dzielił się administracyjnie na 26 dekanatów, 371 parafii i 30 filii. Już 27 września 1777 roku biskup krakowski Ignacy Kajetan Sołtyk utworzył osobny wikariat i oficjalat generalny dla tej właśnie części diecezji krakowskiej, początkowo z siedzibą w Zakrzówku pod Krakowem. Pod naciskiem władz austriackich bp Sołtyk 26 lutego 1781 roku przeniósł siedzibę oficjalatu i wikariatu generalnego do Tarnowa. Pierwszym oficjałem i wikariuszem generalnym został mianowany prepozyt kapituły wojnickiej ks. Jan Duwall¹.

Cesarz austriacki Józef II bez porozumienia ze Stolicą Apostolską utworzył 20 września 1783 roku diecezję w Tarnowie, powołując równocześnie ks. Duwalla na urząd biskupa. Jednakże dopiero 13 marca 1786 roku papież Pius VI bullą *In suprema beati Petri cathedra* zatwierdził utworzenie diecezji tarnowskiej. W związku ze śmiercią ks. Jana Duwalla w grudniu 1785 roku, pierwszym biskupem tarnowskim został prekonizowany 3 kwietnia 1786 roku ks. Florian Amand Janowski, opat tyniecki, który we wrześniu tegoż roku objął rządy w diecezji. Aby dostosować granice nowej diecezji do administracji cesarskiej, zostały przekazane dla diecezji przemyskiej 3 dekanaty – Miechocin, Rudnik i Głogów Małopolski (łącznie 28 parafii), a dla diecezji spiskiej – dekanat spiski w okręgu lubowelskim, obejmujący 7 parafii. Z kolei z diecezji przemyskiej do diecezji tarnowskiej przeszedł dekanat Krosno, liczący 8 parafii².

W związku z nowymi zmianami rozbiorowymi i utratą niepodległości przez Polskę w 1795 roku, w których to wydarzeniach uczestniczyło także cesarstwo austriackie, władze tegoż państwa podjęły zamiar likwidacji diecezji tarnowskiej. Po śmierci bp. Floriana Amand Janowskiego w styczniu 1801 roku, plan ten został zaakceptowany przez cesarza Franciszka I w lipcu 1801 roku. W konsekwencji papież Pius VII zniósł 13 czerwca 1805 roku diecezję tarnowską, powstała natomiast wówczas diecezja kielecka. Terytorium dotychczasowej diecezji tarnowskiej zostało podzielone pomiędzy diecezję krakowską i diecezję przemyską. Ta pierwsza

¹ B. Kumor, *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786-1985*, Kraków 1985, s. 2-37, 54-65; *Schematyzm diecezji tarnowskiej na rok 1992. Część historyczna*, J. Rzepa (red.), Tarnów 1992, s. 23.

² B. Kumor, *Diecezja tarnowska*, s. 38-54, 70-81; *Schematyzm diecezji*, s. 23.